

І. О. Ніколаєнко (Старобільськ)

УДК 811.161.2`282(477.52/6)

**ЛЕКСИКА ГОНЧАРСТВА
В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРКАХ**

На Слобожанщині, а в її межах і в Східній Слобожанщині, ремесла працювали для місцевих потреб. Ремісничих кустарних господарств на Слобожанщині наприкінці XVIII ст. було 6776, а всіх ремісників – 33834. Найпоширенішими ремеслами були ткацтво, чоботарство, чинбарство, кравецтво, ковальство та гончарство [Кравченко 1983: 6; Багалій 1983: 133].

Земельна реформа 1861 року та скасування кріпацтва змінили життя селян Старобільського повіту. Характерним явищем для пореформеного села був прискорений розвиток кустарних промислів. Поступово у волостях, а їх було 42, почали формуватися й розвиватися характерні тільки для певної волості промисли. Це було зумовлено багатьма місцевими умовами. Майже в кожній волості були невеликі гончарні майстерні. Але центром гончарного промислу в повіті вважався Йовсуг (сучасна назва – Євсуг, Біловодський район, Луганська область). У цьому селі було все для гончарного виробництва: придатна для гончарства високоякісна глина, майстри, які мали багаторічний досвід, традиції. Тут виготовляли більше півсотні різновидів гончарного посуду, дитячих іграшок. Крім того, йовсузькі селяни робили високоякісні фарби для художнього розпису посуду. Глечики, макітри й миски з красивою полудою продавали не тільки в Старобільському повіті, а й у селах Воронежської губернії та донських станицях [Журнали 1911].

Також центром гончарного виробництва було село Макарів Яр (сучасна назва – с. Пархоменко) Слов'яносербського повіту, а в інших селах (Кам'янці, Петропавлівці, Підгорівці, Донцівці, Голубівці, Чугинці та ін.) гончарна справа існувала на рівні обслуговування потреб місцевого населення [Іванов 1898: 988].

Зміна способів господарювання на селі, бурхливий розвиток промислового виробництва в середині та кінці XX століття спричинили активну нівеляцію місцевих особливостей традиційної матеріальної й духовної культури, що не могло не позначитися на лексичному складі діалектного мовлення. Значну частину номенклатурної лексики, ще актуальної наприкінці XIX й на початку XX століття для низки галузей (шевство, кравецтво, чинбарство, ковальство, колісництво, бондарство, гончарство, вуглярство, солеваріння, виготовлення поташу, дьогтю, лісосплав, ткацтво та ін.), уже втрачено, і лише окремі її фрагменти можуть бути відновлені за допомогою історичних, ономастичних, етимологічних, діалектологічних та інших спеціальних досліджень [Дзендзелівський 1989: 5].

Аналізована тематична група лексики (ТГЛ) уже неодноразово ставала об'єктом лінгвістичних студій. Гончарську лексику розглянуто

в системних описах В. Бережняка (східнополіські говірки) [Бережняк 1996; Бережняк 1997]; М. Кривчанської (полтавські говірки) [Кривчанская 1954]; А. Мединського (подільські говірки) [Мединський 2006] та ін.

В етнолінгвістичному аспекті репрезентовано гончарську термінологію в розвідках С. Литвиненко, Н. Хобзей [Литвиненко 2002; Литвиненко 2003]; С. Пошивайло [Пошивайло 2014] та ін.; у лексикографічному – О. Пошивайла [Пошивайло 1993; Пошивайло 1993a] та ін.

Звернення до тематичної групи лексики, пов'язаної з традиційним народним промислом, актуальне не лише в плані заповнення інформаційних лакун у досі не вивчених ділянках лексичної системи діалектів, зокрема і східнословобожанських говірок, а й у контексті розв'язання проблеми змінності вербального боку традиційної культури на тлі змін, деактуалізації матеріальної та акціональної сторін того самого фрагмента культури, проблеми взаємозумовленості, детермінізму різних аспектів культури.

Джерелами дослідження послужили польові записи лексики народних промислів за програмою Й. Дзензелівського, здійснені в 60 населених пунктах Східної Слобожанщини впродовж 2000 – 2010 років.

У зв'язку з архаїзацією й занепадом промислу особливого значення набуває фіксація лексики гончарства.

Метою цієї статті є опис складу й семантичної структури лексики гончарства в українських східнословобожанських говірках.

У тематичній групі лексики (ТГЛ), пов'язаній з гончарством, виділяємо такі семи: 'гончар', 'гончарний круг', 'верхня частина гончарного круга', 'нижня частина гончарного круга', 'веретено, вертикальна вісь, на якій укріплені й повертаються верхній і нижній круги', 'горно гончарне, піч для обпалювання керамічних виробів', 'обпалювати керамічний посуд у гончарному горні', 'та частина гончарного горна, де згорає паливо', 'перегородка, яка розділяє ту частину гончарного горна, де паливо, від тієї, де складається посуд для обпалювання', 'один із отворів у перегородці, через які проходить вогонь на обпалюваний посуд', 'полива, склоподібний сплав, яким покривають керамічний посуд', 'полив'яний (про посуд)'.

Сему 'гончар (загальна назва)' репрезентовано лексемами: *гон¹ч¹'ар* (зафіксовано в усіх н. п.) (фонетичний варіант *ган¹ч¹'ар* побутує в одній говірці (н. п. 7), так само як і *гон¹ч¹'ар*' (н. п. 46); *гор¹шен¹'ік* (у н. п. 57 – *горш¹ч¹'ешник*); *г¹лин:ик* (зафіксовано в н. пп. 15, 17, 19).

Сема 'гончарний круг' має такий репертуар лексем: *ста¹нок*, *круг*, *¹коло*, *гон¹ч¹'арн¹'а*, *гон¹ч¹'арній круг^х*. Найуживанішим маніфестантом семи є загальноновживана лексема *ста¹нок* (28 н. п.); словосполучення *гон¹ч¹'арній круг^х* зафіксовано в 15 н. п. Локально представлені репрезентанти *¹коло* (2 говірки), *гон¹ч¹'арн¹'а* (1 говірка).

Сема 'верхня частина гончарного круга' виражена номенами: *го'лоўка* (фонетичний варіант *го'лофка* – н. п. 6); *го'ло'ва*; *верх'н'ак*; *круг'х*; *'чашка*; *'верхн'а ч'ас'тина*; *'махове коле'со*; *ве'ликий круг'х*. Кількість фіксацій лексем *круг'х*, *'чашка*, *го'ло'ва* є мінімальною – одна говірка.

Сема 'нижня частина гончарного круга' об'єднує такі маніфестанти: *сп'ід'н'ак* (у н. п. 27 зафіксовано фонетичний варіант *сп'і'дак*); *ни'ж'н'ак* (побуває в 13 н. п.); *махо'вик*; спорадично представлені лексеми *кру'жало* (н. п. 41), *круг'х* (н. п. 21), *гон'ч'ак* (н. п. 31). Двослівні номени функціонують для точного найменування денотата, указуючи на частину гончарного круга: *сп'ідній круг'х*, *'нижн'ий круг'х*.

Сему 'веретено, вертикальна вісь, на якій укріплені й повертаються верхні й нижні круги' репрезентовано найменуваннями: *в'іс'* (у більшості говірок регіону, у н. п. 3 зафіксовано її фонетичний варіант *ос'*); *ве'рете'но* (10 н. п.); *шпил'* (у н. п. 5 – *штил'*, у н. п. 51 – *шпир'*); *сп'иц'а*; *ве'рти'кал'на ос'*. Дублетно-синонімічний ряд утворюється лише в одній говірці (н. п. 27).

Сема 'горно гончарне, піч для обпалювання керамічних виробів' майже в половині обстежених говірок (24 н. п.) виражена лексемою *'горно* (у н. п. 44, 46 – *гор'но*). Деривати *'гор'ін'* (фонетичний варіант *'горе'н'* – н. п. 17), *горн*, *гор'нило* мають меншу функціональну активність (відповідно 5, 3 і 2 говірки). Локально представлена лексема *о'ч'аг* (2 говірки). 3-поміж інших маніфестантів семи є слова, які входять до складу ТГЛ гончарства, проте значення їх розширюється. Зокрема, лексема *п'іч'* може набувати ще одного значення 'та частина гончарного горна, де згорає паливо'. У деяких населених пунктах однослівні найменування можуть замінюватися словосполученнями: *гон'ч'арне 'горно* (н. п. 13), *гор'н'ац'ка 'п'іч'ка* (н. п. 26), *гон'ч'арна п'іч'* (н. п. 14, 55).

Сема 'обпалювати керамічний посуд у гончарному горні (загальна назва)' об'єднує номени: *ви'пал'увати* (*ви'пал'уват'*); *об'пал'увати* (у н. п. 20, 30, 44 – *об'пал'уват'*, у н. п. 26 – *о'пал'увати*); *пал'ити*, *об'пал'уван':а*, *ви'пал'уван':а*; *обжи'гати*. У деяких східнословобожанських говірках репрезентант семи замінено на віддієслівні утворення *об'пал'уван':а*, *ви'пал'уван':а*.

Сему 'та частина гончарного горна, де згорає паливо' репрезентовано такими номінативними одиницями: *п'іч'*; *п'іч'ка*; *г'руба*; *'горно* (у н. п. 44 – *гор'но*); *при'г'ребиш'ч'е*. Найпоширенішими репрезентантами є лексеми *п'іч'* (24 н. п.) і *г'руба* (10 н. п.). Інші маніфестанти зафіксовано спорадично.

Сема 'отвір у гончарному горні, через який завантажується посуд для обпалювання' має такий репертуар лексем: *'горло*; *'горлоўка*; *гор'нило*; *в'ікно* (у н. п. 21 – *ок'но*); *'шия*; *ч'і'р'ін'*. 3-поміж репрезентантів семи найбільшу функційну активність має іменник *'горло* (зафіксовано в 23 н. п.). Лексеми *'шия*; *ч'і'р'ін'*; *'горлоўка* представлені

спорадично (в одній говірці). У всіх говірках ужито по одному репрезентанту семи.

Сему 'перегородка, яка розділяє частину гончарного горна, де згорає паливо, від тієї, де складається посуд для обпалювання' у 27 говірках представлено лексемами *ч'е^lр'ін'* (фонетичні варіанти – *ч'е^rр'ін'*, *ч'ере^uн'*, *ч'і^rр'ін'*), менш поширеними є найменування *п'ідне^uбен':а* (у н. п. 5 – *п'ідне^uбін':а*), *ко^lзел*, *пе^uре^uго^lродка*, а лексеми *с'т'енка*, *ра^lч'ок*, *пе^uремич'ка*, *про^lгон* представлені локально – в одній говірці.

Сема 'один із отворів у перегородці, через які проходить вогонь, на опалюваний посуд' виражена репрезентантами: *душ^lник* (у н. п. 30, 31, 45, 54, 55 – *душни^eк*); *о^lд:ушни^eк*; *п'і^lд:ушни^eк*; *о^lд:уши^eна*; *про^lзони*; *воз^lдушник*; *дуч'ка*. Маніфестант *душ^lник* найчастіше вжито в говірках досліджуваного регіону (24 н. п.). Поширеними також є похідні з коренем *-душ-*, при творенні яких використано різні суфікси. Найуживанішим з них є суфікс *-ник*, який у східнословобожанських говірках має велику функційну активність.

Сема 'полива, склоподібний сплав, яким покривають керамічний посуд' представлена такими номінативними одиницями: *по^lлива* (фонетичні варіанти – *по^lливо*, *по^lли^eво*); *по^lлиўка*; *гла^lзур'* (у н. п. 30 – *гла^lзур'а*, у н. п. 5, 13, 57 – *гла^lзура*); *поволока*; *по^lб'ілка*; *ск^lлиста ново^lлока*. Репрезентанти семи, як бачимо, однослівні назви, мотивовані однією основою, та номен, утворений бінарним поєднанням повнозначних слів – стрижневого й залежного компонентів, яке слугує для точного найменування реалії. Останній назві властива мінімальна функційна активність – в одній говірці (н. п. 54).

Сема 'полив'яний (про посуд)' об'єднує номени, що складаються з лексеми *посуд* та прикметника, який указує на його якість: *по^lлиўяний^l посуд* (фонетичні варіанти – *по^lливаний^l*, *поли^eваний^l*, *полоўяний^l*, *поли^eўяний^l*); *лу^lжоний^l посуд* (варіанти – *лужаний^l*, *луже^eний^l*, *лу^lжан'ий^l*); *гла^lзур'аний^l посуд*; *гла^lзурний^l посуд*; *злитий^l посуд*. Дублетні назви функціонують лише в одній говірці (н. п. 45).

Отже, лексика гончарного промислу, хоч і зазнає деактуалізації, усе ж зберігається в ідіолексоні діалектоносіїв старшої генерації. Вона – свідчення високого розвитку матеріальної традиційної культури в регіоні.

Список обстежених населених пунктів

1. с. Багачка, Троїцький р-н;
2. с. Розпасіївка, Троїцький р-н;
3. с. Покровське, Троїцький р-н;
4. с. Верхня Дуванка, Сватівський р-н;
5. с. Просторе, Білокуракинський р-н;
6. с. Плахо-Петрівка, Білокуракинський р-н;
7. с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н;
8. с. Преображенне, Сватівський р-н;
9. с. Маньківка, Сватівський р-н;
10. смт Білокуракине, Білокуракинський р-н;
11. с. Гончарівка, Сватівський р-н;
12. с. Бунчуківка, Білокуракинський р-н;

13. с. Райгородка, Сватівський р-н; 14. с. Новобіла, Новопоксовський р-н; 15. с. Танюшівка, Новопоксовський р-н; 16. с. Соснівка, Новопоксовський р-н; 17. смт Білолуцьк, Новопоксовський р-н; 18. с. Красне Поле, Марківський р-н; 19. с. Кам'янка, Новопоксовський р-н; 20. с. Касківка, Марківський р-н; 21. с. Донцівка, Новопоксовський р-н; 22. с. Осинове, Новопоксовський р-н; 23. с. Лизіне, Білокуракинський р-н; 24. смт Новопоксов, Новопоксовський р-н; 25. с. Новорозсош, Новопоксовський р-н; 26. с. Микільськ, Міловський р-н; 27. с. Цілуйкове, Білокуракинський р-н; 28. с. Піски, Новопоксовський р-н; 29. с. Кризьке, Марківський р-н; 30. с. Сичанське, Марківський р-н; 31. с. Морозівка, Міловський р-н; 32. с. Булавинівка, Новопоксовський р-н; 33. с. Півнівка, Міловський р-н; 34. с. Паньківка, Білокуракинський р-н; 35. с. Бондарівка, Марківський р-н; 36. с. Бондарево, Старобільський р-н; 37. с. Петрівка, Сватівський р-н; 38. с. Мілуватка, Сватівський р-н; 39. с. Містки, Сватівський р-н; 40. с. Новомикільськ, Кременський р-н; 41. с. Голубівка, Кременський р-н; 42. с. Макіївка, Кременський р-н; 43. с. Червонопопівка, Кременський р-н; 44. с. Смолянинове, Новоайдарський р-н; 45. с. Лиман, Старобільський р-н; 46. с. Литвинівка, Біловодський р-н; 47. м. Старобільськ, Старобільський р-н; 48. с. Калмиківка, Міловський р-н; 49. с. Мусіївка, Міловський р-н; 50. с. Семикозівка, Біловодський р-н; 51. с. Половинкине, Старобільський р-н; 52. смт Біловодськ, Біловодський р-н; 53. с. Шульгинка, Старобільський р-н; 54. с. Лозовівка, Старобільський р-н; 55. с. Богданівка, Біловодський р-н; 56. с. Первомайськ, Біловодський р-н; 57. с. Колядівка, Новоайдарський р-н; 58. с. Олексіївка, Новоайдарський р-н; 59. с. Дмитрівка, Новоайдарський р-н; 60. с. Михайлюки, Новоайдарський р-н.

Література

Багалій 1983 – Багалій Д. Історія Слобідської України / Д. Багалій. – Х., 1983; **Бережняк 1996** – Бережняк В. М. Гончарська лексика східнополіського діалекту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / В. М. Бережняк. – К., 1996. – 23 с.; **Бережняк 1997** – Бережняк В. М. Лексика східнополіських гончарів / В. М. Бережняк // Український діалектологічний збірник. Кн. 3. Пам'яті Тетяни Назарової. – К. : Довіра, 1997. – С. 459 – 468; **Дзензелівський 1989** – Дзензелівський Й. О. Передмова / Й. О. Дзензелівський // Ганудель З. Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини. II. Ткацька лексика. – Братислава : Словацьке пед. вид-во в Братиславі, 1989. – С. 5 – 6; **Журнали 1911** – Журнали XXXXVI очередного Старобельского Земского собрания 1910 г. – Старобельск, 1911; **Иванов 1898** – Жизнь и творчество крестьян Харьковской губернии. Очерки по этнографии края / сост. В. И. Иванов. – Х., 1898. – Т. 1. – 1012 с.; **Кравченко 1983** – Кравченко В. В. „Славних прадідів великих...” / В. В. Кравченко // Багалій Д. Історія Слобідської

України. – Х., 1983. – С. 6 – 12; **Кривчанская 1954** – Кривчанская М. Ф. Лексика гончарного промысла Полтавской области : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук / М. Ф. Кривчанская. – Киев, 1954. – 13 с.; **Литвиненко 2003** – Литвиненко С. Гончарство в мові і культурі / С. Литвиненко, Н. Хобзей // Діалектологічні студії. 2: Мова і культура / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. – С. 81 – 96; **Литвиненко 2002** – Литвиненко С. З гончарської лексики східнослобожанських говірок / С. Литвиненко // Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Філологічні науки. – 2002. – № 4. – С. 146 – 149; **Мединський 2006** – Мединський А. М. Структурна організація і семантика гончарської лексики у подільських говірках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / А. М. Мединський. – К., 2006. – 20 с.; **Пошивайло 1993** – Пошивайло О. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна / О. Пошивайло. – К. : Молодь, 1993. – 408 с.; **Пошивайло 1993а** – Пошивайло О. Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина) / О. Пошивайло. – Опішне : Укр. народознавство, 1993. – 280 с.; **Пошивайло 2014** – Пошивайло С. Народні назви знарядь, споруд та інструментів, які використовуються у гончарному виробництві полтавщини [Електронний ресурс] / С. Пошивайло // Народознавчі зошити. – 2014. – № 3. – Режим доступу до ст. : dspace.nbuv.gov.ua.

Ніколаєнко І. О. Лексика гончарства в українських східнослобожанських говірках

У статті здійснено системний опис складу й семантичної структури гончарської лексики в українських східнослобожанських говірках, що важливо для з'ясування шляхів формування лексики давніх ремесел, зокрема гончарства. Проаналізовано тематичну групу лексики гончарства, зокрема представлено варіанти назв реалій, визначено склад, структуру й семантичне наповнення цієї ЛСГ; з'ясовано функційну активність репрезентантів.

Оскільки гончарство належить до найдавніших промислів слов'ян, звернення до цієї групи лексики актуальне не лише в плані заповнення інформаційних лакун у досі не вивчених ділянках лексичної системи діалектів, зокрема і східнослобожанських говірок, а й у контексті розв'язання проблеми змінності вербальної сторони традиційної культури на тлі змін, деактуалізації матеріального та акціонального боків того самого фрагмента культури, проблеми взаємозумовленості, детермінізму різних аспектів культури. Доведено, що, незважаючи на архаїзацію, промисел відносно добре зберігся в українських східнослобожанських говірках на рівні мовної свідомості.

Ключові слова: східнослобожанські говірки, лексика гончарства, лексема, семантична структура лексеми, тематична група лексики.

Николаенко И. А. Лексика гончарства в украинских восточнослобожанских говорах

В статье представлено системное описание состава и семантической структуры гончарской лексики в украинских восточнослобожанских говорах, что важно для выяснения путей формирования лексики древних ремесел, в частности гончарства. Проанализирована тематическая группа лексики гончарства, в частности представлены варианты названий реалий, определен состав, структура и семантическое наполнение данной ЛСГ; выяснена функциональная активность репрезентантов.

Поскольку гончарство является одним из древнейших промыслов славян, обращение к этой группе лексики актуально не только в плане заполнения информационных лагун в еще не изученных участках лексической системы диалектов, в том числе и восточнослобожанских говоров, но и в контексте решения проблемы изменчивости вербальной стороны традиционной культуры на фоне изменений, деактуализации материальной и акциональной сторон того же фрагмента культуры, проблемы взаимообусловленности, детерминизма разных сторон культуры.

Ключевые слова: восточнослобожанские говоры, лексика гончарства, лексема, семантическая структура лексемы, тематическая группа лексики.

Nikolayenko I. O. Pottery lexis in the Ukrainian's East-Slobozhanshchina dialects

The article presents a systematic description of the composition and semantic structure of pottery lexis in the Ukrainian's East-Slavic dialects. It is important for elucidating the ways of forming the lexis of ancient crafts and especially in the pottery sphere.

It has been analyzed the thematic group of the pottery lexis, in which twelve families were identified. They include the national names of tools, instruments, etc. which were used in pottery production in the East Slobozhanshchina. In particular, it was represented the variations of names' realities, composition, structure and semantic content of this lexical semantic group. It was determined the functional activity of the representatives.

It is known that pottery belongs to one of the oldest artisans of the Slavs. The investigation of this group of lexis is relevant not only in terms of filling the information gap in the lexical area of East Slobozhanshchina dialect system, which has not been studied yet. It is also necessary that in the context of solving the problem of verbal variation the sides of traditional culture on the background of current changes, deactivation of the material and the main aspects of the same fragment of culture, the problem of interdependence, and determinism of different aspects of culture.

Despite the archaisation, it is proved that the craft has been relatively well preserved in the Ukrainian's East-Slavic languages on the level of

linguistic consciousness. Consequently, it is still fixed the emphasis on the pottery lexis within current archaization and decline of the craft, which for some reason is in decline (the old cells disappear, the number of potters decreases, the range of dishes decreases, etc.).

Key words: East-Slobozhanshchina dialects, pottery lexis, lexeme, semantic structure of lexemes, thematic group of vocabulary.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2018 р.

Прийнято до друку 24.05.2018 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глуховцева К. Д.

Р. Л. Сердега (Харків)

УДК 811.161.2'42

МОВА ФОЛЬКЛОРУ – ДІАЛЕКТ ЧИ НАДДІАЛЕКТ?

Народнопоетичні твори постають винятково завдяки мові, без неї вони просто не існують, і послуговуються вони зазвичай простонародною, часто говірковою (діалектною) мовою, проте ця мова своєрідна, оскільки вона є жанрово диференційованою. Така особливість мови фольклору привертала увагу багатьох дослідників, які часто виводили її у своїх наукових пошуках за межі говіркової стихії та вбачали в мові фольклору феномен наддіалектності. Мета статті – розв'язати питання про співвідношення діалектних і наддіалектних елементів у мові фольклору.

Щодо питання співвідношення мови фольклору та діалектної мови у славістиці, стверджує І. Гороф'янюк, сформувався три погляди [Гороф'янюк 2013: 68]:

1. Мова фольклору – функціонально-стилістичний різновид діалекту. Цієї позиції дотримуються Л. Баранникова, В. Виноградов, І. Матвіяс. Л. Баранникова вважає, що „в основі народнопоетичної мови лежить фонетична, граматична й лексична система того діалекту, у межах якого поширений цей народнопоетичний твір” [Баранникова 1965: 165]. Стверджує й доводить, що говіркові особливості широко відображені у фольклорних творах, зокрема в текстах колядок і щедрівок, І. Матвіяс [Матвіяс 2012: 148 – 155].

2. О. Веселовський, А. Десницька, С. Єрмоленко, Й. Оссовецький та ін. зауважують, що в мові фольклору відсутні вузькодіалектні елементи. У дослідженні „Фольклор і літературна мова” С. Єрмоленко стверджує, що мова всіх типів фольклору значною мірою наддіалектна, розуміючи наддіалектність як інтегровальну одиницю, як витоки, що об'єднують носіїв усіх діалектів [Єрмоленко 1987: 11 – 12].

3. Фольклор – функціонально-стилістичний різновид діалекту, генетично однорідний з діалектно-побутовим мовленням і відмінний від останнього своєю функційною та жанровою диференціацією. Ця